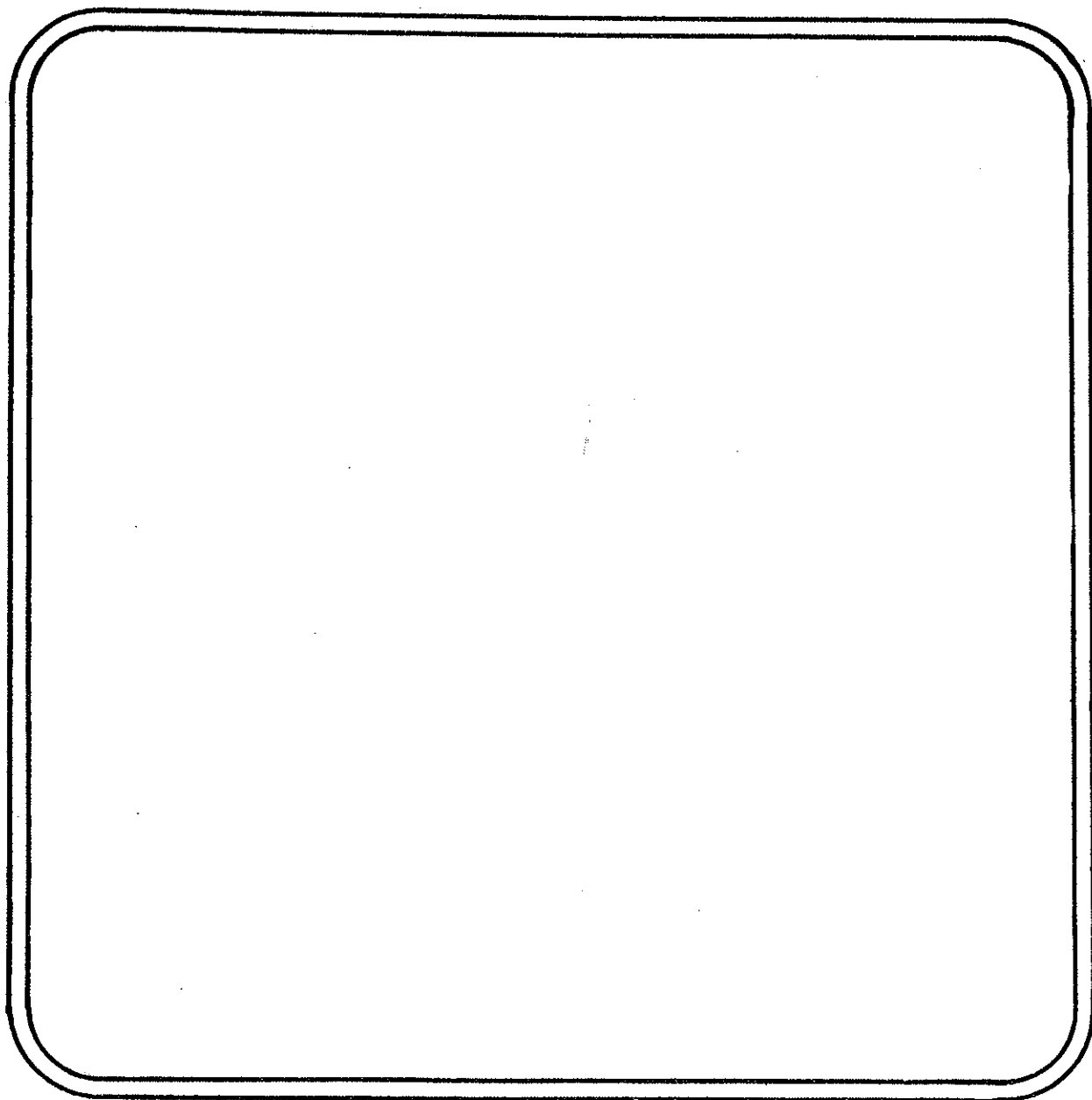

QUADERNS

DE SUECA

IV

SUECA · DESEMBRE 1983

QUADERNS

DE SUECA

IV

SUECA · DESEMBRE 1983

CONSELL DE REDACCIÓ: Josep Aznar, Antoni Carrasquer, Josepa Cortès, Vicent Ferri, Antoni Furió, Alfred Guillem, Rosa Roig i Salvador Vendrell.

CONSELL ASSESSOR: Fermí Cortès, Andreu de Sales Ferri, Joan Fuster, Josep Palàcios, Vicent Ros.

EDITA: Publicacions de l'Ajuntament de Sueca.

Imprès a Gràfiques Sollana, 1.ª D'Abril, 22. Sollana.

Dipòsit Legal: V-2965-1983

CORRESPONDENCIA: Arxiu Municipal de Sueca, Pl. Ajuntament, 1. Sueca. Tel. 170 00 50.

QUADERNS... permet la reproducció total o parcial dels textos sempre que s'indique la procedència.

Í N D E X

	Pàgs.
ASSUMPTA ESCRIVÀ: <i>Vida i obra del pintor Alfred Claros</i>	7
JOSEP AZNAR: <i>Notes al «Programa, Plan y Método de Enseñanza del primero y segundo curso de Análisis Matemático» (1883) de Miquel Marçal</i>	31
ENRIC GUINOT: <i>Normes referents al Batle de Sueca fetes pel Mestre de Montesa en 1419</i>	53
M. ^a DEL CARMEN BARCELÓ: <i>Consideraciones en torno a un texto árabe del Archivo Municipal de Sueca</i>	61
RAFAEL MATOSES: <i>Actituds Polítiques i Càrrecs municipals al senyoriu de Sueca, 1737-1760</i>	69
JOSEPA CORTÈS: <i>L'Arxiu municipal de Sueca</i>	81
JOSEPA CORTÈS I ANTONI FURIÓ: <i>Catàleg de la Biblioteca de L'Ajuntament de Sueca</i>	95
MIQUEL FURIÓ: <i>Un procés judicial del segle XVI, font per a l'estudi del català als inicis de la Decadència</i>	109

JOSEPA CORTÈS

L'ARXIU MUNICIPAL DE SUECA

Els arxius locals de Sueca

La ciutat de Sueca disposa d'un important fons documental, repartit en diversos arxius institucionals que conserven la documentació emanada pels distints organismes públics que han regulat la vida local al llarg dels temps. Les dues institucions més antigues i que compten amb fons arxivístic medieval són el municipi i la parròquia.

La formació i consolidació del Municipi suecà, estudiat per Antoni Furio⁽¹⁾, s'inicià poc després de la conquesta i consegüent repoblació cristiana del territori valencià en la dècada dels quarantes del segle XIII. No sabem res de l'anterior organització municipal islàmica d'aquest petit centre d'intercanvis comercials (*Soc = mercadet*), enclavat en el terme de Cullera i que posava en relació la dotzena d'alqueries que conformaven el territori del castell de Cullera. Sembla que l'expulsió de la població musulmana de la Ribera Baixa va ser total arran del decret d'expulsió dictat per Jaume I després de

(1) FURIO, A.: *Camperols del País Valencià. Sueca, una comunitat rural a la tardor de l'Edat Mitjana*. València, 1982.

la sublevació d'Al Azrac en 1247. Precisament les concessions de cases i terres a Sueca i les altres alqueries del castell de Cullera que apareixen al Llibre del Repartiment, daten del període 1248-1249, malgrat que una carta de població de Sueca, Alborix i Sauselles és datada ja en 1245. Serà a finals del XIII quan la documentació local ens parle ja d'un justícia i uns jurats propis, independents de Cullera, i el segle XIV i XV marcaran la caracterització i consolidació d'una organització municipal pròpia, amb uns organismes autònoms de deliberació i execució: el *Consell*, òrgan rector de la vida comunitària. Primer el Consell i després –a partir de 1708– l'Ajuntament, conservaren en unes dependències anexas a la *Cort* o *Escrivania* de la Cort local, l'*arxiu* o documentació emanada per aquests organismes. Aquest fons arxivístic que ens ha pervingut gairebé intacte fins avui forma el conjunt de l'*Arxiu Municipal de Sueca*.

L'altra institució primerenca, sorgida i desenvolupada al si del senyoriu de Sueca va ser la parròquia. L'església de Sant Pere, sufragània en un principi de la de Cullera, assolí la independència en 1566 ⁽²⁾. El fet d'ocupar la titularitat del senyoriu de Sueca un orde religiós-militar (primer l'Hospital i després, Montesa) va fer que la senyoria estretàs el seu control sobre la parròquia i l'empràs com un instrument més de coacció sobre el camperolat. Malgrat la guerra de les Germanies que ocasionà un incendi en l'església i la destrucció de l'arxiu parroquial en 1936, la documentació medieval de la parròquia de Sueca –fonamentalment pergamins– ha subsistit, i també la sèrie dels *quinque libri* des de principis del segle XIX ⁽³⁾. La pèrdua, parcial, afectà els *quinque libri* dels segles XVI-XVIII i els comptes administratius de la parròquia. La documentació en pergami, que recull el període comprés entre el segle XIII i el XVII ⁽⁴⁾, es centra fonamentalment en la institució d'aniversaris, sobretot de la segona meitat del segle XIV, arran de la Pesta Negra de 1348. Altra documentació relativa a la parròquia de Sueca, sobretot pel que fa a la multitud de benifets que floriren a partir del segle XV, cal cercar-la en l'Arxiu del Regne de València, bé en la secció de *Clero* o en la sèrie *Amortització* de la secció *Mestre Racional* ⁽⁵⁾.

La pròpia vida comunitària, centrada en el conreu de l'arròs, ha anat segregant un tipus molt particular de documentació, servat en l'arxiu d'una institució que, malgrat els distints canvis de nom –*Comunitat de Regants*, *Sindicat de Regs*, etc– s'arrosega des dels temps medievals. De l'actual arxiu de la Comunitat de Regants forma part un dipòsit que l'Ajuntament de Sue-

(2) BURGUERA, A. de C.: *Historia fundamental documentada de Sueca y sus alrededores*. Madrid, 1921. T. II, p. 20.

(3) FERRI, A. de S.: Inventari del Archivo Parroquial de San Pedro Apóstol de Sueca. *Quaderns de Sueca*, III (1982) pp. 95-107.

(4) FERRI, A. de S.-FURIÓ, A.: Catàleg-regesta dels pergamins de l'Arxiu Parroquial de Sueca. *Quaderns de Sueca*, III (1982) pp. 109-134.

(5) També en l'*Arxiu Diocesà de València* hom pot trobar tres visites pastorals de finals del XIV referides a Sueca.

ca li va cedir en 1928⁽⁶⁾, referent a matèria de regs i aigües en general: assuts, sèquies, ponts, etc. Aquest arxiu, que compta amb fons documental del segle XVII ençà, no es troba ni catalogat ni ben condicionat, encara que és fàcil el seu accés al públic.

El fet que Sueca haja estat i siga cap de partit judicial i capital de la comarca de la Ribera Baixa, ha permés la centralització en un únic arxiu comarcal de tots els protocols dels notaris que han exercit a Sueca i els pobles dels voltants. Els protocols dels notaris medievals de Sueca es troben dispersos en *l'Arxiu de Protocols del Patriarca* i en *l'Arxiu del Regne de València*. Ara bé, des de 1535 fins a l'actualitat, tots els protocols notariaus de Sueca, Cullera, Tavernes de Valldigna i els pobles del partit judicial de Sueca es troben en *l'Arxiu Notarial de Sueca* ordenat recentment i en procés de catalogació⁽⁷⁾.

Finalment, tindriem els arxius més moderns, tots ells iniciats en el segle XIX, pertanyents a institucions locals o delegacions d'organismes estatals. Així, *l'Hospital de Caritat*, el *Registre de la Propietat*, el *Jutjat de 1.ª Instància* —que inclou el *Registre Civil*— i les distintes associacions de tipus cultural o recreatiu que han funcionat a Sueca des de les primeries del present segle.

Al contrari que en altres pobles del País Valencià o més concretament de la mateixa comarca de la Ribera, els arxius de Sueca s'han mantingut gairebé intactes des dels orígens. Dels quaranta-cinc municipis que componen actualment la comarca de la Ribera, només dos, Alzira i Sueca, compten amb documentació medieval; la resta dels arxius, tant municipals com parroquials⁽⁸⁾, han vist minvar el seu patrimoni arxivístic a causa de les distintes guerres que han assolat la regió. Cullera veié destruït el seu arxiu medieval en 1550, arran d'una incursió de corsaris que incendià la Cort local⁽⁹⁾. Anteriorment, la Guerra de la Unió i les Germanies havien comportat ja la destrucció d'algunes fonts documentals, fins i tot de la mateixa Sueca⁽¹⁰⁾. Més tard, les guerres carlines del segle XIX afectaren també a la comarca del Xúquer: una partida de carlins comanada pel cabdill Sierra Morena ocupà Sueca en 1873 i féu explotar una bomba a la porta de la Casa de la Vila, sense que arribàs, però, a afectar l'arxiu. I la darrera guerra, la del 36, causa de la desaparició de la majoria dels arxius municipals del País Valencià, registrà a Sueca només una destrucció, la de part de l'arxiu parroquial, que va ser llançat a l'assut, malgrat que, com hem dit, la col·lecció de pergamins i altres

(6) A.M.S. Governació, 100. *Actes Capitulars. 1928.* (Sesió de 30-IV).

(7) L'A.N.S. va ser ordenat en 1979 per J. Ll. Fos, A. Furió i S. Vendrell. Fos ha publicat el catàleg dels protocols de l'època foral, «Inventari de l'Arxiu de Protocols Notarial de Sueca, de l'època foral». *Quaderns de Sueca*, I (1980) pp. 133-144.

(8) TORRES, F.-PEREZ, E.-FERNANDEZ, J. i CALATAYUD, S.: Introducció a les fonts documentals de la Ribera Alta, en *Economia Agrària i Història Local (I Assemblea d'Història de la Ribera)*, València 1981, pp. 185-208.

(9) VILLALMANZO, J.-GINER, F.: *El Archivo Histórico de la Ciudad de Cullera*. València, 1978.

(10) En 1522, els agermanats d'Alzira i Xàtiva saquejaren Sueca i cremaren les portes de l'església de Sant Pere. Cfr. FURIO, A.: L'Orque de Sueca, en *Orques del País Valencià*, XIII-XIV (València, 1980) p. 7.

papers van poder ser salvats. L'arxiu municipal i la resta dels arxius locals no van sofrir cap dany.

Potser precisament aquesta supervivència del patrimoni arxivístic local per sobre de les distintes guerres i destruccions que han afligit el País, i l'extraordinari desenvolupament d'una primerenca historiografia local –des de principis del segle XIX– expliquen la bona conservació dels fons arxivístics locals i la seua majoritària catalogació. D'altra banda, l'auge cultural de la vida local experimentat des dels primers treballs dels antics cronistes, que quallaren en quatre «*Històries de Sueca*»⁽¹¹⁾, i l'empenta donada novament per la desena llarga de joves investigadors que han centrat llurs tesis de llicenciatura o doctorals en els arxius locals de Sueca, preferentment l'Arxiu Municipal, exigeixen la centralització en un únic Arxiu Històric de Sueca, perfectament condicionat i ben dotat, de la profusió de fons arxivístics avui dispersos en una multitud de petits arxius. I potser també, i com a solució intermèdia entre la dolenta situació actual i la solució propugnada per alguns experts que pretenen la centralització en la capital de la província del material documental dispers pels petits municipis, interessaria la formació a Sueca –i altres capitals comarcals– d'un arxiu comarcal que recollís els escassos fons que encara s'amuntonen en els ajuntaments de Riola, Corbera, Fortaleny, Polinyà, Sollana...

L'Arxiu Municipal de Sueca des dels orígens

Caldria, d'antuvi, establir una diferenciació dintre mateix del concepte d'arxiu, segons que entengam aquest com el conjunt d'una documentació emanada per una institució, o com el dipòsit, edifici o sala on es serva aquesta documentació. La segona accepció, l'emprada habitualment avui, començà a desenvolupar-se quan el material documental acumulat en les seus de les institucions –en el nostre cas, municipis o *Cort*– exigí l'habilitació d'unes dependències pròpies, específiques per al magatzematge d'un creixent fons arxivístic, que, d'altra banda, era de constant utilització pels oficials municipals.

Aquesta situació es donà ben aviat a Alzira, municipi situat a una quinzena de quilòmetres de Sueca, i cap de la comarca medieval de la Ribera. En una reunió del Consell d'Alzira de 1424, es proveí, entre altres coses

(11) RIBELLES, B.: *Examen histórico-crítico del Señorío, jurisdicción y derecho a reducirse a la Real Corona de la insigne Villa de Sueca*. Sueca. 1814. Manuscrit conservat a l'Arxiu Municipal de Sueca i del que recentment s'ha fet una reproducció en facsimil amb un pròleg d'Antoni Furió.

CAMPOS CARDO, I. *Sueca antigua y moderna*. Valencia, 1891.

RIBERA, G.-RIBERA, M. A.: *Memoria sobre los hechos ocurridos en la villa de Sueca desde su fundación hasta el año mil cuatrocientos*. Sueca, 1897.

GRANELL, J. B.: *Historia de Sueca desde los primitivos tiempos hasta el presente*. Sueca, 1905-1907. 2 vols.

BURGUERA, A. de C.: *Historia fundamental documentada de Sueca y sus alrededores*. Madrid, 1921-1923. 2 vols.

que lo archiu del scrivà sia obrat tro al carrer major faent finestra en lo dit carrer, a tenir bandera e altres coses, e que sien havuts los clams...⁽¹²⁾

Disset anys més tard, en 1441, el Consell proveí

que los llibres de la peyta, d'ací avant, stiguen closos en lo archiu en poder del scrivà, e que aquell los haja a mostrar al peyter que los vulla veure...⁽¹³⁾

Així doncs, tenim que des de principis del XV, a Alzira, es creen unes dependències pròpies per a *archiu*, on en un principi s'allotjarà la «bandera» de la vila, els «clams» i altres afers, i més tard, els «llibres de la peita», mena de registres de les contribucions locals. L'arxiu, doncs, designa ja l'edifici o sala on es conserva la documentació, i al seu front es troba l'escrivà dels Jurats.

A Sueca, poble més petit que Alzira, no hi ha diferència entre la Cort del Justícia i la del Consell o Jurats, i l'escrivà d'ambdues institucions és el mateix, i en conseqüència, és ell qui conserva i ordena la documentació emana da pels dos organismes. Tanmateix, no hi ha, encara al segle XV, cap sala especial habilitada per arxiu ni tampoc una ordenació sistemàtica que permeta la seua fàcil consulta. És per això, també, que no hi apareix en cap moment la denominació d'arxiu. Una vegada acomplert l'any d'exercici d'un Justícia o d'uns Jurats, la documentació relativa al seu període s'apilava juntament amb la d'anys anteriors en algun racó no conegut de la Cort local, emplaçada en l'actual Plaça de l'Ajuntament, al cantó amb el carrer Cullera⁽¹⁴⁾. Aquest desordre forçava sovint a cercar alguna persona que hagués treballat anteriorment a la Cort o conegués el seu interior, per tal de trobar un determinat document. És el cas, per exemple, de Guillem Bertran, llaurador, que necessitava en 1467 uns documents judicials de setze anys abans, que es trobaven en la Cort local. Guillem Bertran encomanà la tasca a Vicent Benet, prevere, fill del notari Francesc Benet, que havia estat escrivà de la Cort local, per tal de cercar els documents. L'esmentat prevere

... anà a la Cort del dit loch e en lo libre judicial de l'any M CCCC LI trobà, véu e legí en hun mig full de paper, scrit de la mà del dit honorable e discret en Francesch Benet, notari, scrivà de la dita Cort...⁽¹⁵⁾

(12) A.M.A. *Llibres dels Jurats i Consell*, 03/18, fol. 21. (Citat per PARRA, J. M.: *Catálogo del Archivo Municipal de la Ciudad de Alcira*, I, p. XV).

(13) A.M.A. *Ibidem*, 03/32, f. 82 v. (Citat per *ibidem*).

(14) Els tres padrons de riquesa medievals de Sueca situen la Cort i Carcelleria en la «Plaça del loch» junt al Carrer Cullera (A.M.S. Fons Antic, *Padrons de riquesa*, 1453, 1494 i 1509) Encara hi estava situat en 1751.

(15) A.M.S. Fons Antic, *4 Actes del Justícia*, 1467, fol. 30.

Aquest exemple palesa suficientment que a Sueca, a la segona meitat del XV, no hi havia cap ordenació arxivística ni tampoc cap sala especial per a la documentació, exigint la col.laboració d'alguna persona relacionada amb la Cort per tal d'escorcollar i cercar algun paper necessari. Aquesta trista situació contrasta obertament amb l'eficient disposició de l'esmentat arxiu del Consell d'Alzira, segons veiem en un inventari de 1486, on descriu les disposicions de l'arxiu:

Primo, atrobaren dins lo archiu de la scrivania de la dita vila, en la primera cambra, tres caxons, cascú de dos caxons; en lo hun dels quals, entrant a la mà dreta, stan los privilegis de la dita vila; en lo segon, qui stà de front la porta, stan los prothocols dels fets e negocis del consell de la dita vila...

i així continua detallant minuciosament el contingut dels nombrosos armaris, caixons i calaixos que omplien la sala de l'arxiu ⁽¹⁶⁾.

No sabem, però, si la creixent complexitat de la documentació local forçaria els oficials suecans a seguir l'exemple d'Alzira, puix no tenim cap dada referent a l'arxiu fins el segle XVIII. Efectivament, el segle XVIII constituirà un moment cabdal per a l'ordenació de l'Arxiu Municipal de Sueca, iniciativa que seria seguida als segles posteriors.

Unes disposicions del ministre d'Estat, Joseph de Caravajal Lancàster, de 28 de maig de 1751, seguint una orde de Ferran VI de 9 de novembre de 1750, ordenaven l'estructuració i catalogació dels diferents arxius del regne. L'oïdor de la Real Audiència de València, Miquel Eugeni Muñoz, escrivia en 8 de juny de 1751 a tots els corregidors del regne de València perquè executasen les disposicions ministerials. El corregidor d'Alzira, Miquel de Losada, dintre la demarcació del qual estava Sueca, trameté el 16 de juny la següent carta al justícia de Sueca:

Ordeno y mando a las Justizias de los pueblos comprendidos en esta governación de mi cargo que, luego que recivan ésta, dispongan el arreglo de sus archivos, formando un Yndize o Guía de sus papeles con la mayor distinción y claridad, por donde con la mayor brevedad se pueda hazer el registro y sacar las noticias que se ofrecieren,... para lo qual nombrarán sugetos inteligentes para ello, además de sus escrivanos de ayuntamiento. ⁽¹⁷⁾

(16) A.M.A. *Llibres dels Jurats i Consell*, 03/75, f. 5 (Citat per PARRA, J. M. en *Catálogo...* p. XVI).

(17) A.M.S. *Governació*, 5. *Actes Capitulars*, 1751. fols. 19-20.

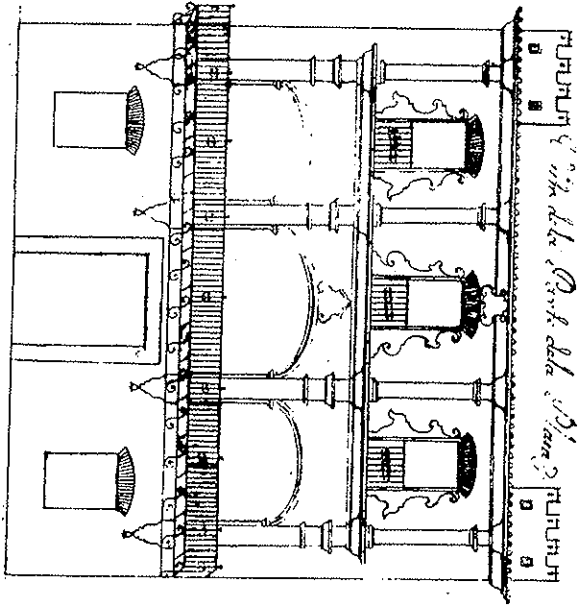
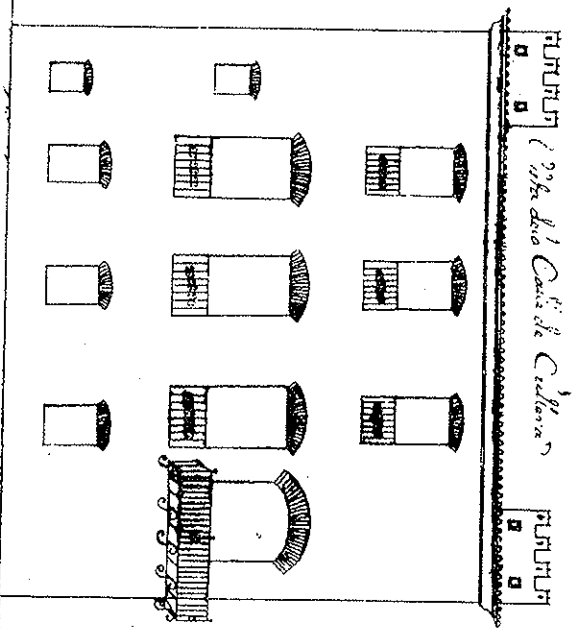
Cinc dies després, el Consell de Sueca debatia l'orde del corregidor d'Alzira i acordava:

... en órden a la composición y arreglo de los papeles y libros del archivo de ella (la universitat de Sueca), hallándose éste sin arreglo alguno y con copia de papeles y necesitarse de mucho tiempo para esto, se le hable al doctor Vizente Ferrer, abogado y asesor de esta Villa, para que éste y el presente escrivano (Marcos Aparicio) se encarguen de ellos y al mismo tiempo se valgan de aquellas personas que tengan inteligencia en letras antiguas y demás que necesiten para encuadernar y coser lo que se necesitase. Y así mismo, se haga un quarto para Archivo, con los estantes correspondientes para el arreglo y custodia de los papeles, sobre la sala del Ayuntamiento o donde parezca estar más conveniente, satisfaciéndose todo quanto en dicho arreglo de papeles y composición de dicho archivo se considerase útil y necesario por el depositario de propios, cobrando éste las cautelas necesarias. Y si necesario fuere venir alguna persona inteligente en letras antiguas por no poderlas comprehender los sobredichos doctor Ferrer y escrivano de cabildo, se le pague a. quel sus dietas como a éstos, del tiempo que en ello se ocuparen⁽¹⁸⁾.

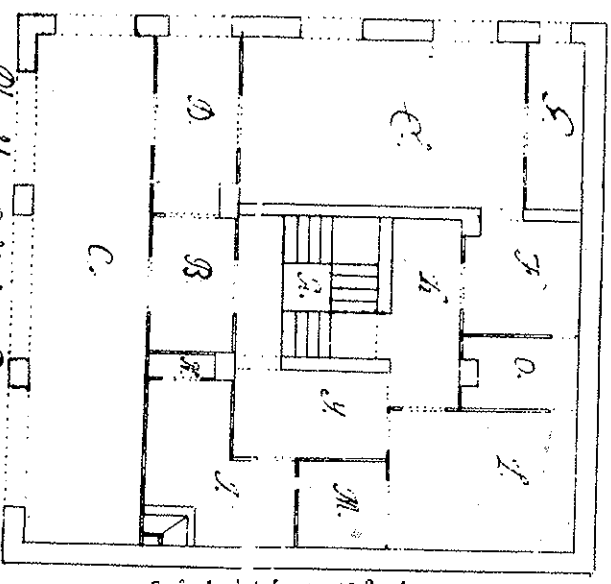
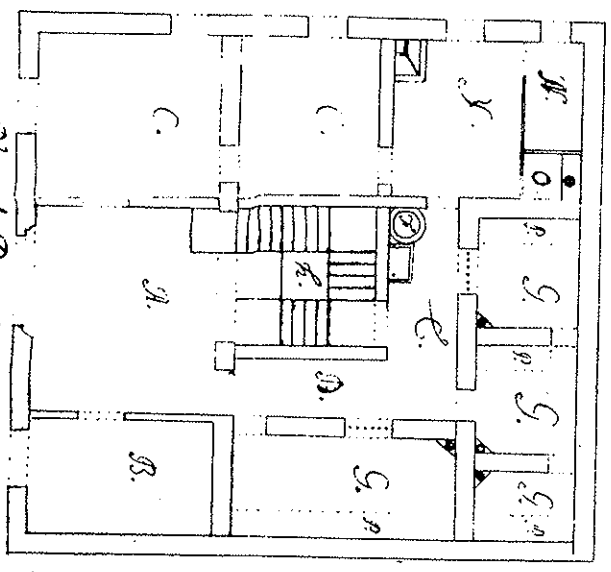
L'exegesi que podem fer d'aquest text és ben rica, puix il·lustra ben bé la situació anterior a l'orde ministerial de 1751 i permet també de constatar la data en què s'inicià l'organització de l'arxiu. En primer lloc, malgrat que *los papeles y libros* constitueixen *l'archivo* –com a concepte–, no hi ha cap dipòsit especial: cal fer un *quarto para Archivo*; testimoni de que l'Ajuntament de Sueca, des del segle XV fins la meitat del XVIII, no havia habilitat, com a Alzira, cap sala específica per a l'arxiu. Com tampoc havia procedit a una organització sistemàtica dels fons arxivístics puix que l'arxiu *se halla sin arreglo alguno*. Les mesures expeditives que es prenen per a posar fi a aquest orde de coses i posar en bon funcionament l'arxiu són: habilitació d'una cambra per a arxiu, ordenació per experts del fons arxivístic i enquadernació dels llibres i registres. Examinem cadascun d'aquests tres apartats.

Cinc anys després de l'acord municipal sobre l'acondicionament d'una sala especial que allotjara l'arxiu municipal, l'arquitecte Vicent Gascó presentava un projecte (informe i plànol) per a l'edificació d'un nou ajuntament que ocupès la mateixa planta que l'anterior. En el plànol, que oferim adjunt (Gràfic 1), es reservava una cambra del primer pis o *Avitacion Prinsipal* per a arxiu, concretament la indicada amb la lletra G. Es trobava al fons de la planta, junt a la Sala del Capítol, a través de la qual s'hi accedia. Es tractaria d'una habitació petita, de quatre metres i mig de llarg per un i mig d'ample, amb comunicació amb l'exterior per una finestreta que donava al Carrer Cullera. El terra de l'arxiu, a l'igual que el de la cuina, es faria amb rajoles d'Oliva o de Montcada:

(18) A.M.S. Governació, 5. *Actes Capitulars, 1751*. Fols. 21-22. Sessió de l'Ajuntament de Sueca de 21-VI-1751.

- 1. Estrecho
- 2. Puerta
- 3. Habitación de los Condes
- 4. Habitación
- 5. Cocina
- 6. Sala
- 7. Comedor
- 8. Vestíbulo
- 9. Comedor / Comedor
- 10. Dormitorio
- 11. Baño
- 12. Sala
- 13. Comedor
- 14. Sala
- 15. Comedor
- 16. Sala
- 17. Comedor
- 18. Sala
- 19. Comedor
- 20. Sala

- 1. Escalera
- 2. Puerta
- 3. Habitación
- 4. Habitación
- 5. Cocina
- 6. Sala
- 7. Comedor
- 8. Vestíbulo
- 9. Comedor / Comedor
- 10. Dormitorio
- 11. Baño
- 12. Sala
- 13. Comedor
- 14. Sala
- 15. Comedor
- 16. Sala
- 17. Comedor
- 18. Sala
- 19. Comedor
- 20. Sala

Plano de la Casa de Calera
 Plano de la Casa de San Juan

Plano de la Casa de San Juan
 Plano de la Casa de Calera

... el archivo y la cosina se han pavimentar de baldosas pequeñas de Oliba o de Moncada, y todas las demás piasas que demuestra la planta se han de solar de un sembradillo de azulejos y baldosas pequeñas bruñidas de Moncada...⁽¹⁹⁾

Tanmateix, l'esmentat projecte mai no arribaria a materialitzar-se, i el cert és que en 1784 es construïa el nou i definitiu edifici municipal que ha arribat fins als nostres dies. La distribució de les plantes y de la façana diferia bastant a la projectada per Gascó en 1756. Encara diferia més, però, l'espai destinat a l'arxiu. En el nou edifici, l'arxiu –com ara mateix– ocuparia tota la segona planta de l'edifici, i encara una cambra o sostret on s'acumularia el material divers custodiat per l'Ajuntament: catifes, estandarts, ciris, làmpares, etc.

Amb ocasió de la llei sobre supressió de senyoriu aprovada per les Corts en 1811, l'Ajuntament de Sueca, decidit a revigoritzar els plets antics contra Montesa, i ara contra Godoy, encomanà la tasca de regirar els documents amuntegats a l'arxiu a l'advocat i arxiver de València Pere Blasco, qui s'hauria d'encarregar també de la seua ordenació.

No seria Blasco sino Bertomeu Ribelles, frare dominicà i cronista de la ciutat i regne de València, qui enllestiria el primer treball seriós d'ordenació i catalogació de l'Arxiu de Sueca⁽²⁰⁾.

El treball de Ribelles, acabat en 1814, consta de tres volums que encara avui es conserven a la Biblioteca de l'Alcaldia⁽²¹⁾. Si bé el primer volum, *Examen histórico-crítico del señorío, jurisdicción y derecho a reducirse a la Real Corona, de la insigne villa de Sueca*, constitueix un veritable treball d'investigació històrica, on aconpleix a la perfecció la tasca encomanada per l'Ajuntament liberal, els altres dos volums constitueixen el primer intent conegut d'ordenació i catalogació de l'arxiu municipal. Efectivament, el segon volum transcriu la gran majoria dels pergamins del fons local –molts dels quals dissortadament han desaparegut o són impossibles de llegir per la mala conservació– que prèviament havia numerat, ordenant-los cronològicament. I el tercer volum és un extracte, de tipus regesta, d'altres documents, en pergami o paper de l'Arxiu Municipal.

Al llarg del segle XIX, la continuació del plet amb la Senyoria per tal d'alliberar-se de la subjecció feudal, exigia la constant revisió de l'arxiu municipal per part dels distints consistoris municipals i l'aportació d'alguns pergamins als plets com a proves testimonials. Cal distingir en aquest aspecte, la figura del secretari de la corporació, Bernardo Ramón, veritable impulsor

(19) A.M.S. Foment, 11. *Reformes de la Casa Capitular*. 1756

(20) A.M.S. Fons Antic, 322.

(21) RIBELES, B.: Op. cit. nota 11.

de la lluita anti-feudal i autor d'un opuscle de gran valor històric i polític⁽²²⁾.

Precisament aquesta continua utilització de l'arxiu exigí unes obres de reforma i acondicionament de la sala dipòsit, ja en la segona meitat del segle⁽²³⁾. Posteriorment, l'Ajuntament trameté al Governador un informe sobre les projectades reformes en 1867, que van ser modificades per l'arquitecte provincial:

... vista una comunicaci3n del se1or Gobernador Civil de la provincia, fecha del primero del actual (febrer 1867), devolviendo el expediente y proyecto para la construcci3n de un archivo y otras obras de reforma para que se rectifique en los t3rminos que propone el arquitecto provincial en el informe que acompa1a...⁽²⁴⁾

El projecte pretenia l'aïllament de l'arxiu respecte a les altres dependències municipals:

Siendo susceptible de mejora el proyecto de construcci3n de un archivo y otras obras de reforma de la casa capitular, destinando para el primero la pieza donde actualmente se halla que deber1 quedar independiente de las dem1s y sin otro uso ni servicio... con cuya modificaci3n... se consigue tener el archivo en una pieza interior del edificio que ofrece mayor seguridad para la custodia de los documentos...⁽²⁵⁾

Un m3s despr3s, i seguint aquesta pol3tica d'acondicionament de l'Arxiu, l'Ajuntament prenia la decisi3 d'inventariar el patrimoni cultural dipositat a l'Ajuntament, començant primerament pels llibres impresos:

Para que en todo tiempo consten las obras impresas que posee la Municipalidad y que se custodian en la Librer1a de su Secretar1a y pueda, en caso de extrav1o o p3rdida de alg1n libro, reclamarse de la persona en cuyo poder se encuentre, el Ayuntamiento acord3: F3rmese el correspondiente inventario de todas las obras y libros impresos pertenecientes al Municipio, que se extender1 en el Libro de Actas del corriente a1o, espresando la clase de obra, vol1menes o tomos de que consta, magnitud de 3stos y su encuadernaci3n... anotando a su final el n1mero total de libros que comprende, sell1ndose cada uno de ellos con el de la Municipalidad en sus hojas de portada y final, y en la que lleve el n1mero «cincuenta» en demostraci3n o se1al de su pertenencia...⁽²⁶⁾

(22) *Exposici3n del Ayuntamiento de Sueca a las Cortes Constituyentes, pidiendo aclaraci3n de las leyes vigentes sobre se1orios*. Val3ncia, 1870. Imprenta de los dos reinos, a cargo de F. Vives. Opuscle de 18 p1gs. signat per Germ1 Tarazona, alcalde, i Bernat Ram3n, secretar1.

(23) En 1855, a inst1ncia del secretar1 Bernat Ram3n s'elaboren unes normes per a ordenar i confeccionar un inventari de l'Arxiu. A.M.S. Governaci3, 28. *Actes Capitulars*, 1855. ff. 61-63.

(24) A.M.S. Governaci3, 40. *Actes Capitulars*, 1867. Sessi3 de 6-II-1867.

(25) A.M.S. Governaci3, 40. *Actes Capitulars*, 1867. Sessi3 de 9-II-1867.

(26) A.M.S. Governaci3, 40. *Actes Capitulars*, 1867. Sessi3 de 30-III-1867.

L'obra de catalogació havia començat pels llibres impresos, però un any més tard, en 1868, el nou ajuntament nascut de la «Gloriosa», es dedicava també al material estrictament arxivístic. En aquest sentit procedí a la construcció i habilitació d'unes prestatgeries de fusta –encara existents avui i que porten al front la menció a l'any que foren construïdes en què allotjar els documents ja enquadrats en llibres o nugats en lligalls:

Vista otra relación que ha presentado Agustín Granell, ordinario de esta vecindad, del coste de conducción desde Valencia de los muebles comprados para el Salón de la Alcaldía y estantes de madera y demás útiles para la construcción de la Librería del Archivo Municipal, importante veinte y cuatro escudos, doscientas milésimas...⁽²⁷⁾

Tanmateix, les obres d'acondicionament i reforma de l'arxiu corrien el risc d'esdevenir eternes mentre no hi hagués una persona dedicada exclusivament a la seua custòdia i conservació. No sabem exactament quan començaria a existir el càrrec de funcionari d'arxiu, encara que els distints cronistes i historiadors locals –Granell, Ribera i Burguera– en consultar la documentació, ajudarien a la seua ordenació. De tota manera, de 1906 tenim una dada referent a treballs d'inventari i catalogació dels fons arxivístic: en aquesta data se li lliuren 77'50 pesetes

A don Manuel Puchades Coll, por los trabajos de arreglo, inventario y catalogación del Archivo Municipal, verificados durante el mes de enero actual⁽²⁸⁾

A partir d'aquesta data apareix sempre un funcionari en la nòmina de presupostos municipals encarregat de l'arxiu; dissortadament no apareix sempre el seu nom. En 1924, però, era arxiver Julián Granell Lledó, i a partir de 1931 i fins 1939, exercí el càrrec Salvador Uriel. La tasca de l'arxiver, però, no era tant la catalogació i conservació del fons històric com la d'arxivar la documentació expedida cada any i subministrar als distints negociats el material demanat. De tota manera, de desembre de 1930 data un inventari, del qual no sabem l'autor, que potser fos Granell o Uriel.

La fi de la guerra i la instauració del nou ordre, significà una caiguda i un abandonament total de l'arxiu, esdevenint el desinterés i la desídia la pauta normal seguida. En aquest sentit ningú no tingué en compte que traques, bombones de butà i altre material explosiu s'acumulès, juntament amb

(27) A.M.S. Governació, 41. *Actes Capitulars*, 1868.

(28) A.M.S. Comptabilitat, Subsecció 9, Lligall 5. *Comptes Municipals*, 1906.

els ninots de falla indultats, a l'ombra dels pergamins i altres papers venerables. En 1940 va ser nomenat funcionari encarregat d'arxiu Vicent Roda Gimeno, el qual però mai no va prendre posesió del càrrec, passant a d'altres tasques administratives. Antoni Lázaro Pla i Francesc Blay Rodrigo foren contractats per l'Ajuntament en la dècada dels quarantes per ordenar l'arxiu, tasca que cristal·litzà en inventari datat en 12 de març de 1945⁽²⁹⁾. Malgrat aquests esforços benemèrits i el nomenament, ja en la dècada dels seixantes, del reverend José Navarro com a arxiver, hom no impedí la total decadència de l'arxiu i el progressiu deteriorament del material arxivístic. L'acció dels agents destructors –goteres, humitat, roedors, insectes– va ser més funesta, en no combatre-la, en aquests quaranta anys que en els períodes anteriors.

A partir de 1978 i com a conseqüència de la floració d'un petit nucli d'universitaris locals, tots ells historiadors, s'iniciaren les obres d'acondicionament, reforma i ordenació de l'Arxiu Municipal. El nou ajuntament de 1979 convocà oposicions a la plaça d'arxiver en desembre d'aqueix any. D'aleshores ençà, l'arxiu es troba en procés d'ordenació i catalogació definitiva, a l'hora que les seues dependències es troben obertes al públic.

Fons de l'Arxiu Municipal de Sueca

Segons la darrera catalogació de l'arxiu Municipal, començada en 1979, el fons arxivístic es compon de 15 seccions: Pergamins, Fons antic, Governació, Hisenda, Foment, Serveis primaris, Serveis socials, Estadística, Compatibilitat, Fons Boil, Fons de Falange, Hemeroteca, Discoteca, Fototeca i Biblioteca, de les quals es troben inventariada les següents:

1. Pergamins: Col·lecció de 107 pergamins, les dates extremes de la qual són 1246 i 1645. Porten al lloc una signatura procedent probablement de l'ordenació que feu Ribelles a primeries del XIX. La tipologia documental es redueix a donacions, vendes, testaments, privilegis i immunitats de la vila, etc.⁽³⁰⁾.

2. Fons Antic: Recull una ampla documentació des del segle XIV fins el XVIII. La secció es compon de les següents sèries:

2.1. Actes del Justícia, 1457-1605

2.2. Llibres d'Administració dels Jurats, 1505-1622

(29) Inventario del Archivo Municipal de Sueca, 12 de marzo de 1945. (A.M.S. Biblioteca).

(30) CORTES, J.-FURIÓ, A.: *Catàleg-regesta del fons local de la Secció de pergamins de l'Arxiu Municipal de Sueca. Quaderns de Sueca*, I (1980) pp. 107-132.

- 2.3. Padrons de riquesa, 1453-1760⁽³¹⁾
- 2.4. Llibres de sequiatge, 1543-1762
- 2.5. Plets i processos, 1509-1742
- 2.6. Formularis, segles XV-XVII⁽³²⁾
- 2.7. Vària, 1399-1799. Entre els que cal destacar administracions de tuteles, protocols i baldufaris notarials.
3. Governació
 - 3.1. Actes capitulars, 1598-1934
 - 3.2. Eleccions, 1813-1932
 - 3.3. Personal, 1801-1901
 - 3.4. Afers judicials, 1849-1939
 - 3.5. Ordre públic, 1812-1939
 - 3.6. Registres d'entrada i exida de documents, 1849-1974
 - 3.7. Milícies, quintes i lleves, 1700-1936
4. Hisenda
 - 4.1. Propis i arbitris, 1668-1939
 - 4.2. Consums, 1852-1935
 - 4.3. Matrícula industrial, 1868-1939
5. Foment
 - 5.1. Obres públiques, segles XVIII-XX
 - 5.2. Obres particulars, ss. XVIII-XX
6. Serveis primaris
 - 6.1. Agricultura i aigües
 - 6.2. Policia rural, 1817-1892
 - 6.3. Ramaderia, 1797-1937
 - 6.4. Caça i pesca, 1855-1934
 - 6.5. Crèdit agrícola, 1928-1934
7. Serveis socials
 - 7.1. Sanitat, 1816-1938
 - 7.2. Beneficència, 1834-1939
 - 7.3. Cult i clero, 1686-1894
 - 7.4. Instrucció Pública, 1784-1938
 - 7.5. Fires i festes, 1843-1957

(31) Aquesta sèrie ha estat molt estudiada als darrers anys i sobre padrons de riquesa s'han fet dos tesis de llicenciatura: FURIÓ, A.: *Els camperols i la terra en el trànsit de l'Edat Mitjana a la Moderna*. Universitat de València, 1980 i MAÑOSSES, R.: *Tinència de la terra i lluites camperoles. El senyoriu de Sueca, 1738-1787*. Universitat de València, 1981.

(32) CORTES, J. M.: *Formularium diversorum instrumentorum. Un formulari notarial valencià del segle XV*. Universitat de València, 1981; *Formulari de juristes*. Comunicació a la II Assemblea d'Història de la Ribera, Algemesí, 1981; *Formulari notarial de Basili Berenguer*. (en premsa).

